

^v**SOLSKI PRIJATEL.**

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 16. V torek 13. aprila 1852. I. tečaj.

Ljudska šola.

Od učnega načina (Lehrform, Lehrmethode).

Pri pogovornem načinu je, kakor smo rekli, nar imenitnejša reč ta, da učitelj zna dobro prašovati, to je: dobre prašanja stavljati in od učencov dobite odgovore modro porabiti, to je: kar so učenci na prašanje odgovorili, tako obračati, da tje pride, kamor meri.

Kaj se pravi prašati in kako je treba prašati?

Prašati se pravi, koga tako nagovoriti, da naj to, kar smo rekli, poterdí alj odreče, alj pa, da naj to, kar u našem govoru menjka, pove in pristavi.

Treba je takole prašati, da bode prav:

- a) *lehko*, to je: tako, da učenci reč že zastopijo in poznajo, toraj tudi odgovoriti morejo. Pretežko bi taj bilo, otroke za take reči prašati, za ktere še njene dušne moči zrele niso, alj od kterih še niso nič slišali; —
- b) *jasno*, to je, da otroci dobro in prav vejo, kaj od njih zvedeti in slišati hočemo; postavim, ako učitelj praša: „kakšno bitje je človek?“ ni tako jasno, kakor če bi prašal: „iz čega obstoji človek;“
- c) *točno*, to je: tako, da se našemu prašanju le samo eden odgovor prav prileže. Postavim, prašati; „kam grejo ljudi u nedelo“ ni točno; zakaj otrok more ravno tako dobro odgovoriti: „u kerčmo“ kakor pa: u cerkvo“. Treba je taj prašati: „kam grejo ljudi u nedelo, da Boga molijo;“ —
- d) *kratka*, to je: tako, da le toliko besed rabimo, kolikor je jih neobhodno treba, da nas učenci prav zastopijo. Postavim,

prašanje: kdo je stvaril sonce, mesec, zvezde, zemljo, njive in travnike, gore in doline, ljudi in živali itd. . . bi ne bilo kratko; to prašanje je treba takole staviti: „kdo je stvaril nebo in zemljo in vse, kar je na njuh“, in slednič

e) *budirno*, to je: tako, da ni dosti samo „ja“ alj „ne“ pristaviti, temuč misliti in dušne sile napeti.

Pri pervencih, pri slabejših in plašljivih učencih je treba bolj rahlo postopati in tako praševati, da le naj „ja“ alj „ne“ pristavijo. Tim dobijo več veselja in serčnosti, ktera je jim posebno potrebna. Druge učence pa le veseli in časti, ako jih tako prašamo, da je treba duševne sile napeti in duhtati.

Iz tega se že vidi, da dobro prašovati ni tako lahka reč! —

Pravi ljudski učitelj.

(Konec.)

Učitelj sem; to je:

Zročeno mi je zaklad varovati, ki je stokrat drajši, kakor vsi minljivi pozemlski zakladi; zaklad, kterega si je moj Gospod in Zveličar s svojo kervjo pridobil, za kterega se ni branil svoje življenje dati; te zaklad so nedolžne, očiščene in posvečene duše, u kterih je božja podoba ponovljena in po pervej lepoti popravljena; duše, kakoršne so še večjidelj vsi moji učenci.

Moja dolžnost je pomagati, da se te dragi zaklad ohrani in ne pogubi, — skrbeti, da se ta draga podoba ne oskruni in da še madeži, ki so se nje morebiti poprijeli, spet odpravijo. Kaj bi storil, ako bi mi pozemlski kralj svojo malano podobo izročil s čistim zlatom obdano in dragimi kamnički okinčano, — ako bi mi jo izročil, da bi jo branil pred tati in jo varoval, da se ne vmaže alj ne zgubi? Kajti — alj bi ne skrbel, ne varoval in ne čul, da bi se ta minljiva, mi od pozemlskega kralja izročena, in mertva podoba umerljivega človeka ne zgubila alj ne poškodovala? Alj sem taj dro u stanu zadosti varvati, skrbeti in čuti, da se ne poškoduje, temuč čista ohrani živa, neumerliva podoba večnega kralja, ktero mi je sam tisti izro-

čil, ki je dražši, ko vse drage kamenja in vse zlato, ki je jo Zveličar božji s svojo kervjo očistil in s svojo smertjo odkupil!?

Učitelj sem; to je:

Naloženo in silno silno priporočeno mi je, varovati, oskerbovati žive tempelne svetega duha, ki so moji učenci, posvečeni po zasluženju mojega Jezusa. Te posvečene žive tempelne, proti katerimi je prelepi Salamonov tempel le malo vredna gromada, — te prebivališča svetega Duha, ki mu bolj dopadejo, kakor vsi tempelni od človeških rok postavljeni, — te svetemu Duhu lastne prebivališča, kjer se božja pričujočnost veliko bolj čudno kaže, kakor se je po kadilu in ognju pri posvečenju Salamonovega tempelna pokazala, — te tempelne in prebivališča moram čediti in čisto obvarovati vsega, kar bi na njih naj čistejšemu Duhu ne dopasti utegnilo, da bode njemu tako dopadlo, vedno u njih prebivati. Alj se čista, bela ruta ne vmaže, ako se je s vmazano roko dotakneš? Alj zamoreš s nečednimi rokami čedno prati? — Kako skerbno moram taj gledati, sam sebe vsacega grešnega madeža očistiti in obvarovati, da tempelne svetega Duha u svojih učencih očistim in čiste ohranim?

Učitelj sem; to je:

Za to sem poklican, za to služim, za to sem po prisegi zavazan, veliko mladih, neskušanih in brezmišljenih popotnikov po nevarnem potu do njih prave domovine, do nebeškega Jeruzalema voditi in spremljati. Od mene se imajo učiti, da tukaj nemajo stanovitnega prebivališča, da so na zemlji le ptujci, da so u nebesih doma. Pokazati jim imam naj krajši in naj varnejši pot do njih domovine, jim široke in tesne krive pote naznaniti, vedno pred njimi hoditi po pravem potu, jih s besedo in u djanju podpirati, da vse zopernosti veselo in serčno premagajo in za meno alj velikoveč za mojim in svojim Zveličarjem, ki je nam vsim pravi pot pokazal, stanovitno hodijo, dokler svojega potozvanja ne dokončajo in u svojo očetovino ne pridejo. Gorje mi, če sem jim slep vodnik! — Gorje mi gorje, če sem jim še clo zavodnik! —

Kosilice slēpe babice.

(Svobodno iz laškega poslovenil G. Somer.)

(Dalje.)

Druga kosilica.

Komaj je babični zvonček zapel, že priletijo vsi trije otročiči s tako skerbjo, da jim je prihodnič ni več manjkalo. Ko je dēdica (babica) skosilčala, poravna jej Lovorencia podglavnike, da je mogla prav lahko sedé ležati; Ljuboslav pobere drobtinice, ki so na rjuho padle; Cecilia omije torilo, in ga postavi na svoj kraj, napolni dēdično tobačnico s čeverstim tobakom, vernivša se vsede med brata in setrico. Potem se je pogovarjanje začelo.

Ljub. Draga dēdica moja, toliko reči imam vas prašati!

Dēd. Pa povej, ljubček moj, jaz ti bodem rada odgovarjala.

Ljub. Meni vselej pravijo, da moram Boga ljubiti; jaz bi ga rad ljubil, ga pa ne poznam.

Dēd. Povejmi: ali poznaš gospoda I., ki v tej vasi prebiva?

Ljub. Jaz ga sicer nikoli nisim vidil, pa vendar moram reči, da ga poznam.

Dēd. Kako pa poznaš ga?

Ljub. Vem, da je tako dober, da vbogim pomaga in je dal tisto veliko hišo tam na sejmišču sozidati, kjer bolniki, priletniki in sereci svojo pribežališče imajo in jesti dobivljajo.

Lovor. Ravno on tudi učitelja plačuje, da otročiče vbogih ljudi uči.

Dēd. Tedaj poznaš ti gospoda I.; prav je, kaj pa misliš ti od njega?

Lub. Mislim, da je dober človek in mu dobro hočem iz cellega serca.

Dēd. Vidiš, gospoda I. poznaš iz njegovih dēl; ali ne moremo mi veliko več Boga spoznavljati, ki vidimo in slišimo veliko dēl njegovih.

Ljub. Mama so mi obljubili, gospoda I. pokazati; jaz jih bodem prosil, da mi bojo Boga tudi pokazali.

Dēd. Oh to pa ni mogoče, šinček moj; Bog je čist duh, ki nima telesa.

Ljub. Duh! in kaj pa je duh?

Děd. Jako težko, da bi ti jaz mogla razložiti, kaj je duh; nemogoče je tedaj, da ne jaz ne ti ne zapopadeva, kaj je Bog. Sada ti je dosti vedeti, da je Bog naj popolnejši duh; in da duha ne moremo viditi, ne slišati, ne ošlatati.

Ljub. Pojte! ljuba babica, vi norčujete se; to hoče reči, da je on tolikanj kot nič.

Děd. Povej mi: ne čutiš v tebi reč, ki misli?

Ljub. Da, ni trenutka, da bi česar ne mislil.

Děd. Taka je; povej mi sada, kakšne so pa tvoje misli? So velike, majhne, okrogle, štirivoglate, bele, černe? kakove so?

Ljub. Sada pa dro babica, mi naredite ozko ulico. Ali jih jaz vidim, kakšne so moje misli?

Lovor. Vendar so nekaj. Pogledj ljubi Slavček moj, da so stvari, kojih ne moremo viditi; ti moraš razumeti, da ako ravno Bog vidljiv ni, se pa nam na znanje daje v svojih dobrotah, kojih nam vsak dan deli; in če bi ga mi ne ljubili, bi bili mu nehvaležni.

Ljub. Oh! sada dobro razumim. Nu ljuba dědica, bodete nam povedali kako pravlico?

Děd. Bom, bom otročiči moji, bodite pazljivi.

(Dalje sledi.)

Violica, prva cvetka.

Sneg je odlezel in začele so se že tu in tam prve cvetke prikazovati, in nam veselo spomlad oznanovati. Mati in Nežica greste na vertec in ogledujete, kako je že kaj. Ravno snežec je bil že ves odšel, in pod steno na sončnem kraju je prirastla že prelepa cvetka, prva violica. Bila je v naj lepšem oblačilcu nove spomladi. — Mati jo Nežiki pokažejo in ji rečejo: Vidiš Nežika, tukaj stoji prva cvetlica, pravi se ji violica. Tako mlada in nježna je še, kakor mali otročiček, ki pervikrat iz zibelke stopi. Milo se po sončicu ogleduje, kakor da bi ga hotla pomoči prositi. — Nežika se priklone k cvetlici, in jo ogleduje, ter se raduje o njeni lepoti.

Nato se k mamici oberne in jih praša: Povejte mamica, zakaj vendar violica vselej le prva prirase? — To mora tako biti,

pravijo mamica, da nam ona, ki ima vse lepe lastnosti, pove in oznani, da bo prišlo za njo še veliko lepih cvetlic, in še veliko drugega lepega. Ona se prikaže v kakem samotnem koticu, vsa tiha in ponižna, in vendar je tako zala in krasna, da se vsim drugim cvetlicam prišteti zamore. Vsak jo rad pojišče in se veseli, kedar jo je dobil, zato ker se po nji veliko lepega in veselega pričakuje.

Ona nas uči, pravijo mati dalej, da se mora vsaka reč tiho in ponižno začeti, če hočemo, da se nam bo k sreči in veselju izšlo. Ona uči, da se mora posebno pri otrocih že precej v prvih letih vse lepo in dobro pričeti in cveteti, da bodo enkrat dobri in srečni ljudje. Draga moja Nežica, pristavijo še mamica, ti si še mala in mlada in si podobna prvi spomladni cvetlici, — bodi tedaj dobra in pridna, da boš taka, kakor je lepa violica, ki jo tukaj vidiš. Spomni:

Perva cvetka violica
Je mladini opomnica.

A. Praprotnik.

Umirajoči deček in mamica.

Deček.

Mamica.

Oj povejte mamca moja!

Angel zlati te bo nesel,

Kaj umreti pravi se?

Ko zaspančkal tukaj boš,

Se bojim umreti skoraj,

Kak si prišel ne boš vedil,

Nekaj plaši vedno me.

Ko se gori zbudil boš.

Mamica.

Deček.

Ko za vselej že na svetu

Oj povejte mamca moja!

Človek reven tu zaspi,

Alj umreti zlo boli?

Se na drugem unem svetu

Mi prihaja čudno notri,

Tam v nebesih že zbudi.

Smert prestati me skerbi.

Deček.

Mamica.

Kdo v nebesa bo me nesel,

Dragi sinček, sinček mili,

Ko zaspančkal tukaj bom,

Kaj umreti se boš bal!

Da za to ne bodem vedil,

Kakor bil bi u zibeli,

Ko se gori zbudil bom?

Tako sladko boš zaspal.

Deček.

Mamica.

Mamica ljuba, oj bodite

Bom ostala tu pri tebi

Zmiraj tu pri meni zdaj,

Sinček ljubi, sinček moj!

Prid' te potlej kmalo tudi

Žalovala bom po tebi,

Tje za manoj skoraj saj.

Dokler pridem za teboj.

* * *

Tekle mamci so solzice

Dol' na sinčka posteljco,

Sinček zdihne in še zdihne —

Zdaj zaspí in gre v nebo.

A. Praprotnik.

Serčen Victor.

Viktor, sin vboge vdove, je bil od svoje matere v goro poslan, da bi hrasto za zimo nabiral. Fant je bil še komaj 14 lét star. Ravno je jesen bila in gôsta megla je goro pokrivala. Ko je Viktor že dovolj nabral, jo na gare priveže in jo hoče k domu peljati. Alj glej! Naglo zagleda dva roparja iz goščave priti. Viktor se njima za široko drevo skrije in vse posluša, kar hudobneža govorita. Ona sta hotla dva po cesti gredejoča konjarja obropati. Ko razbojnika odideta, Viktor gare v gori pusti in gledat gre, alj konjarja že skor prideta. In ko nju zagleda, njima hitro nasproti gre in pove, kaj je slišal. Gospod se silno prestraši in hlapca hitro v mesto po vojšake pošle. Nekaj počakata, da vojšaki pridejo. Vojšaki pridejo in se u hosto skrijejo. Ko sta konjarja k gori prišla, skočita razbojnika iz gore in nju hočeta obropati. Vojšaki pa hitro na cesto skočijo, razbojnike hitro zvezajo in v mesto peljajo, da jih je okrajna glavarija za njih hudodelstvo kaznovala. Gospod pa je Viktora in njegovo mater k sebi vzel, in njima veliko dobrega skazal.

Zablatnik.

Drobtinčice.

* Na deželi se velikokrat zgodi, da učenci, ki imajo daleč u šolo, čez poldne u šoli ostanejo, in pri suhem kruhu južnejo.

Nek mladinoljub je u M. leta 1846 in 1847 celo zimo vsakden 30 takim učencem u bližnej oštarij toplo juho napraviti dal. Leta 1848 in 1849 so to gospod dehant preyzeli in se vbogih učencov vsmilili. Kajti! to je starše tako za šolo vnelo, da nobenega otroka niso doma obderžali. Pred dvema letoma so se gosp. dehant kamdrugod preselili in učenci odtihmal juhe več ne dobivljajo; vendar so starši že vajeni, otroke pridno u šolo pošiljati in tudi sedaj ni nobene pritožbe, da bi otroci iz šole izostajali. —

* Iz Škofjeloke. 2. in 3. t. m. so bile pri tukajšnji fantovski poglavni šoli očitne preskušnje perve polovice letošnjega solskega leta. Skozi in skozi se je vidilo, kako pripravno in naravno gre zdaj vse po novem navodu, ki smo ga letos nastopili. Slovenšina in nemšina stopate od stopnje do stopnje vzajemno naprej. Da bi le skoraj kaj več pripravnih šolskih bukev dobili, potlej bo gotovo še veliko boljši! Nekterim učiteljem ni ravno lahko si veliko brez bukev pomagati. — Zadnji dan popoldan je bila pa tudi preskušnja v pevski šoli. Vse polno je bilo poslušavcov višjih in nižjih. Mladi pevci in pevke so pa tudi tako lepo peli, da jih je bilo veselje poslušati. Tudi tukaj nam domačih pevskih bukvic manjka. Slišali smo, da nam preslavni Lavantinski knezoškof že take bukvice pripravljajo. Bog jim daj srečo! *) — V sredo 10 t. m. smo imeli pa še pri dekliški poglavni šoli pri čast. g. g. Uršulinarcah izpraševanje. Prav dobro so se častite učenice, kakor tudi učenke odrezovale. Tako gladko in milo so jim tekale domače besedice, da bi jih bil človek neprenehoma poslušal. Škoda, da je pri preskušnjah za vse razrede tako malo časa — le pol dné — odločenega. Ko bi smel kaj reči, bi le še prosil, da bi nam čast. g. g. Uršulinarce tudi v cerkvi pri očitni božji službi včasih kako domačo pesmico zapele, katerih imamo toliko lepih. Gotovo bi jim bili pobožni čisto slovenski poslušavci iz serca hvaležni.

A. Praprotnik.

*) Pesmi so za društvo sv. Mohora že natisnjene, — napevi so pa ravno popravljajo in litografirajo. Vredn.